

Sygn. akt III CK 255/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian (sprawozdawca)

SSN Marek Sychowicz

w sprawie z powództwa B. P. i J. P. przeciwko J. K. i P. P. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 29 listopada 2005 r., kasacji pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 30 września 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

J. P. i B. P. domagali się od J. K. i P. P. kwoty 61.000 zł wskazując, że pozwani wystawili weksel własny na wskazaną kwotę jako zabezpieczenie roszczeń powodów wynikających z umowy zawartej przez nich z firmą Restauracja C.(...) – A. K. spółka jawna w K.

Sąd Okręgowy w K. w dniu 10 października 2003 r. wydał nakaz zapłaty uwzględniający to żądanie. Pozwani wnieśli zarzuty od tego nakazu podnosząc, że weksel, z którego wynika obowiązek zapłaty został wystawiony nie przez nich, ale przez

spółkę Restauracja C.(...). Wskazuje na to adnotacja na wekslu, z której wynika, że dotyczy on zobowiązania wynikającego z umowy zawartej przez powodów z wymienioną Spółką.

Wyrokiem z dnia 17 grudnia 2003 r. Sąd Okręgowy w K. uchylił nakaz zapłaty i oddalił powództwo. Sąd ten ustalił, że J. P. i B. P. - wspólnicy spółki cywilnej „R.(...)” w Ś. zawarli ze spółką jawną Restauracja C.(...) umowę sprzedaży. W § 2 tej umowy postanowiono, że roszczenie sprzedawcy o zapłatę ceny zostanie zabezpieczone wystawionym w dniu zawarcia umowy wekslem własnym na kwotę 61.000 zł płatnym w dniu 15 maja 2003 r. w G. Weksel taki został wystawiony i podpisali się na nim wspólnicy spółki Restauracja C.(...) - pozwani J. K. i P. P. Na odwrocie weksla uczyniono wzmiankę „do umowy z dnia 14.03.2003 r., dotyczy § 2 powyższej umowy”.

W tak ustalonych okolicznościach faktycznych Sąd Okręgowy dokonał wykładni weksla i uznał, że pozwani podpisali weksel w imieniu Restauracji C.(...) - spółki jawnej. Pociąga to za sobą skutek w postaci braku po ich stronie legitymacji biernej.

W wyniku apelacji powodów Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 30 września 2004 r. zmienił zaskarżone orzeczenie Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że utrzymał w mocy nakaz zapłaty wydany przez Sąd Okręgowy w K. dnia 10 października 2003 r. Wskazał, że sporny weksel został podpisany przez pozwanych J. K. i P. P. bez adnotacji, że podpisy składają nie w imieniu własnym, ale jako wspólnicy spółki jawnej. Dokonując obszernej analizy zobowiązania wekslowego doszedł do wniosku, że Sąd Okręgowy przekroczył dopuszczalne granice wykładni treści weksla. Podpis na wekslu musi wskazywać dostatecznie osobę wystawcy, a dla dokonania ustalenia osoby wystawcy nie jest przydatny dopisek zawarty na odwrocie weksla odwołujący się do § 2 umowy z dnia 14 lutego 2003 r. Dopisek ten nie stanowi treści weksla i odwołanie się do niego prowadzi do dokonania wykładni weksla za pomocą stosunku podstawowego, co narusza surowość zobowiązania wekslowego. Wszystko to doprowadziło do wniosku, że wystawcami weksla byli pozwani, a nie spółka jawna.

Ustalając brak legitymacji biernej po stronie pozwanych i oddalając z tego powodu powództwo Sąd Okręgowy nie orzekł o istocie sprawy. W tej sytuacji, zgodnie z art.386 § 4 k.p.c. sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji. Jednak, zdaniem Sądu Apelacyjnego, z treści powołanego przepisu nie wynika bezwzględny obowiązek wydania takiego orzeczenia. Za takim stanowiskiem przemawia także nowelizacja art. 378 § 2 k.p.c. dokonana ustawą z dnia 24 maja 2004 r. (Dz. U. Nr 48, poz. 554). Sąd

Apelacyjny przyjął, że co do zasady stwierdzenie, iż sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, powinno prowadzić do uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Nie można jednak wykluczyć, że w szczególnych okolicznościach konkretnej sprawy sytuacja procesowa uzasadniać będzie wydanie przez sąd drugiej instancji wyroku reformatoryjnego. Taka sytuacja ma miejsce, gdy uchylenie orzeczenia jest niecelowe ze względu na charakter sprawy, zakres możliwych do poczynienia ustaleń oraz możliwości wpływu na dalszy tok postępowania.

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy, gdy dochodzona jest należność z weksla, a - zgodnie z art. 495 § 3 k.p.c. - okoliczności faktyczne, zarzuty i wnioski od nakazu zapłaty nie zgłoszone w pozwie albo w piśmie zawierającym zarzuty od nakazu zapłaty, mogą być rozpoznane jedynie wtedy, gdy strona wykaże, że nie mogła z nich skorzystać wcześniej lub gdy potrzeba ich powołania wynikła później, występuje wskazana wyżej sytuacja. Prekluzja dowodowa, jak też zakres badania sprawy na skutek zarzutów od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla decydują, że potrzebne do rozstrzygnięcia okoliczności zakreślone już zostały stwierdzeniami stron oraz zgłoszonymi środkami dowodowymi. Rozstrzygnięcie sporu wymaga jedynie oceny zgłoszonych już dowodów. Uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania prowadziłyby do przewlekłości postępowania.

Za nieuzasadniony uznał Sąd Apelacyjny zarzut braku legitymacji biernej pozwanych. Dokonał także oceny zarzutów związanych ze stosunkiem podstawowym, który legł u podstaw wystawienia weksla. Stwierdził brak dowodów co do uiszczenia spornej należności oraz co do niewykonania przez powodów obowiązków wynikających z § 2 umowy, jak również co do odstąpienia od umowy. Biorąc to wszystko pod uwagę utrzymał w mocy nakaz zapłaty z dnia 10 października 2003 r.

Kasacja pozwanych zawiera zarzuty naruszenia art.176 § 1 Konstytucji RP oraz zarzuty naruszenia art.101 § 7 w związku z art. 7 i 8 prawa wekslowego, jak również art. 17 prawa wekslowego. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania wskazano art.378 § 1 k.p.c., art. 386 § 4 k.p.c. oraz art. 391 w związku z art. 321 § 1 k.p.c. oraz art.233 i 316 k.p.c. W uzasadnieniu kasacji nacisk położony został na problem naruszenia art.176 § 1 Konstytucji RP.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art.176 ust. 1 Konstytucji RP postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne. Dwuinstancyjność ma na celu zapewnienie należytej ochrony interesów obywateli, w tym m.in. możliwość skontrolowania przez wyższą instancję merytorycznej i

formalnej poprawności zapadłego orzeczenia. W zgodzie z tymi celami pozostają także uregulowania zawarte w art. 386 k.p.c., w szczególności w § 2 - 4 tego przepisu. W obowiązującym systemie sąd apelacyjny w razie uznania zarzutów apelacji za uzasadnione ma obowiązek dokonania zmiany zaskarżonego wyroku i orzeczenia co do istoty sprawy (art. 386 § 1 k.p.c.).

Jedynie w wypadkach wskazanych w § 2 ma obowiązek uchylić zaskarżone orzeczenie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania. W § 4 art. 386 k.p.c. uregulowane zostało natomiast prawo sądu drugiej instancji do wydania rozstrzygnięcia tej treści w wypadkach, gdy sąd pierwszej instancji nie orzekł co do istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Dokonując wykładni tego uregulowania w orzecznictwie wskazano, że uchylenie wyroku (postanowienia) na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. nie ma charakteru obligatoryjnego (tak orzeczenie SN z dnia 28 stycznia 1999 r., III CKN 146/98, niepubl.). Jednak w odniesieniu do sytuacji nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji w doktrynie podkreśla się, że uznanie przez sąd drugiej instancji za zasadne zarzutów odnoszących się do nierozpoznania istoty sprawy, sąd ten musi uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, gdyż w przeciwnym razie strona byłaby pozbawiona jednej merytorycznej instancji.

Nie budzi wątpliwości, że w rozpoznawanej sprawie powództwo zostało oddalone przez sąd pierwszej instancji wyłącznie z powodu braku legitymacji biernej pozwanych. Sąd ten nie rozstrzygnął zatem istoty sporu poprzestając na stwierdzeniu istnienia przesłanki unicestwiającej roszczenie. Sąd Apelacyjny nie podzielił ustaleń i ocen dotyczących legitymacji biernej pozwanych i rozstrzygnął sprawę co do istoty. Z punktu widzenia meritum sprawa została zatem rozpoznana tylko w jednej instancji. Prowadzi to, jak trafnie podniesiono w kasacji, do naruszenia art. 176 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 386 § 4 k.p.c. Kontrola prawidłowości wyroku sądu drugiej instancji w ramach postępowania kasacyjnego nie prowadzi do wyeliminowania tego uchybienia, gdyż zakres kontroli kasacyjnej jest odmienny od kompetencji sądu apelacyjnego.

Za trafny należy uznać także zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. W apelacji strony powodowej podnoszone były jedynie zarzuty dotyczące legitymacji biernej pozwanych, a nie zarzuty odnoszące się do stosunku podstawowego.

Z uwagi na zasadność wskazanych wyżej zarzutów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. Nie ustosunkował się natomiast do zarzutów naruszenia prawa materialnego, gdyż merytorycznie sprawa w istocie została rozstrzygnięta tylko w jednej instancji.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowił art. 393¹³ § 1 k.p.c. mający w sprawie zastosowanie na mocy art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98).